

Néptánc – mai tánc

Beszélgetés Sebő Ferencsel a Bartók Archívumban

– Bartók 1912-ben gyűjtött a Felvidéken szlovák népdalokat. Ahogyan mondják, még a kocsi zörgését is lekottázta, ha behallatszott, és még a szlovákon belüli dialektust is pontosan is lejegyezte, és aztán, mintha mi sem volna természetesebb, a Matica Slovenskának adta oda a kéziratot. Száz év után került el most ez Budapestre. Van-e lehetőség arra, hogy ez a gesztus ne maradjon magányos, és érdekel-e még valakit az autentikus népdal Szlovákiában vagy Magyarországon?

– A népzene iránt igenis nagy érdeklődés van ma Magyarországon, és amint hallom, újabban Szlovákiában is. Ott is megindult egy olyan típusú táncmozgalom, amelyet mi a hetvenes évek elején idehaza kezdtünk. A szlovák fiatalok is fölfedezték, hogy az ő hagyatékuk is alkalmas arra, hogy a modern élet része

legyen, hogy egy nagyon értékes szórakozási formát valósítsanak meg vele. Ehhez szükség van matériára, és a fiatalok már megtalálták a kapcsolatokat a hivatalos csatornákkal mit sem törődve, ami szintén nagyon örvendetes. Itt, Magyarországon, a Fonóban elindult egy nagy gyűjtőmozgalom, idehoztak Szlovákiából szlovák és magyar együtteseket, rögzítették a zenéjüket, és tavalyelőtt a felvett anyagot ünnepélyesen át is adták a szlovákoknak. Ez a mostani gesztus, az, hogy a Bartók-féle támlapokból visszakaptunk egy harmadnyi részt, felfogható ennek a viszonzásaként.

A Bartók-támlapok persze inkább a tudománynak fontosak. Bartók Béla több ízben nekiállt ezeknek a lejegyzéseknek. Egy ízben a helyszínen írta le őket, aztán fonográf-hengerről, és amikor publikációra készítette elő őket, akkor harmadszor is nekiállt, újra meghallgatta a háromezernél több hengert, és revideálta a lejegyzést, az időközben szerzett összes tudását beletéve. Most minket ezek a lejegyzési korrekciók érdekelnek, mert Bartók valóban, ahogy Kodály is mondta róla, az emberi fül végső határáig elment a lejegyzésekben. Ez nem valami bolondéria, ahogyan sokan gondolják, hanem egy természettudósnak a tökéletes odafigyelése. Ő ugyanis az előadásmódot is rögzíteni akarta, hiszen érezte és tudta, hogy ez most egyszer s mindenkorra kimegy a divatból. Tehát amit nem írunk le, nem jegyzünk le, nem rögzítünk valamilyen módon, azt többé nem lehet előbányászni. Úgyhogy ennek a Bartók kéziratanyagának ez a jelentősége, hiszen az első két kötet már megjelent Elschenk Oskárék gondozásában. Ez a mostani átadás talán annak is jele, hogy Szlovákiában újra megindul a munka, és kiadják a harmadik kötetet is. Számomra ez lenne a legnagyobb ünnep, mert két dolog hiányzik még Bartók Béla munkásságának a publikálásából. Ez a bizonyos szlovák harmadik kötet és a magyar népdalok egyetemes gyűjteményének a további nyolc kötete – mert

ebből még csak az első jelent meg –, amin itt most Kovács Sándorral dolgozunk. És örülnénk, ha a magyar állam minket is támogatna.

– *Elég sok táncházban voltam mostanában, és az volt az érzésem, hogy a fiatalok nem akarnak okvetlenül ilyen autentikus csavarintásokat csinálni...*

– De, csinálnak.

– *Szóval azt akarom mondani, hogy nem valami szigorú történeti vagy néprajzi hitelesség a céljuk, hanem egyszerűen szeretik táncolni ezeket a táncokat. Nyugat-Európában is ezt láttam, például Barcelonában, de így van ez Kelet-Európában vagy Közép-Európában is. Szeretnek erre a zenére táncolni, szeretik ezeket a dalokat énekelni, az egész jól beleilleszkedik a mindennapi élet ritmusába.*

– Igen. Hát ezek nagyon jó táncok. És hozzá kell tenni, hogy beilleszkednek az egyetemes európai hagyományba. Mert az, hogy férfi és nő összekapaszkodva táncol, tehát a páros tánc olyan európai kulturális vívmány, amely a világ más részein nem létezik. Amikor a japán fiatalok összeállnak klubokba, és magyar néptáncokat tanulnak, elhívják Tímár Sándort, hogy tanítsa őket. Nemcsak azért, mert ezek magyar táncok, hanem azért is, mert ez a párostánc-tradíció náluk nem létezik. Ezt nagyon jó csinálni, élvezik, és mivel jelenleg Tímár Sándor a magyar iskola legjobbjá, mivel ezeket a táncokat ő tanítja a legjobban, hát őt hívják. Majd ha a szlovákok lesznek jobbak, valószínűleg őket fogják hívni, úgyhogy jó lesz felkötni a nadrágot.

– *Nekem úgy tűnik, hogy a páros táncok és a csoportos táncok hagyománya között Európán belül is húzódik egy határ. Szerbiában, Romániában már inkább a kólót járják.*

– Igen, és ez történelmi okokra vezethető vissza. Ez a belső határ nagyjából a Kárpátok vonalában húzódik, ameddig a török birodalom kiterjedt az újkor több századán át. És mivel a török birodalom területén nem volt eleven érintkezés az újabb európai szokásokkal, megőrzültek a középkori állapotok, és nem ment tovább a fejlődés. Tehát amit ma látunk tőlünk keletre és délre, az a középkori Európa bizonyos formáinak a továbbélése. Az is a mi hagyatékunk, az is a mi örökségünk, csak mintha egy időutazásban vennénk részt,

azt a korszakot látjuk, amikor a páros tánc divatja még nem ért el Magyarországra. A középkorban nálunk is körtáncok voltak, ahogy a franciáknál, németeknél is.

Vagyis ha történelmileg nézzük a dolgot, akkor az autentikusság kérdése egyáltalán nem száraz, leszűkítő értelmű, hanem tág és eleven összefüggésben mutatja ezeket a táncokat. Ezzel vissza is kanyarodhatunk a jelenhez. Ha elmegyünk például a Hagyományok Házába, ugyanazt a sugárzó lelkesedést lehet látni, amit mi a hetvenes években éltünk meg a Kassák Klubban és az FMH-ban. A városi fiatalok most, 2004-ben is ugyanakkora lelkesedéssel tudják táncolni ezeket a táncokat, mintha most találták volna ki őket valahol Amerikában. Ugyanis ezek nagyon jó táncok. Persze, hogy nem azért érdekesek, mert autentikusak, és ezek a gyerekek nem autentikusak akarnak lenni. Csak jól akarják táncolni ezeket a táncokat, mert akkor érdekesek. Ezek a páros táncok, ha úgy vesszük, a táncoknak abba a családjába tartoznak, amelybe a rock and roll is tartozott. A mi fiatalságunkban ez volt a házibuliknak a tánca. Aki ezt jól megtanulta, az sokkal jobban ki tudta magát fejezni, sokkal jobban tudott

szórakozni, mint az, aki csak egy lépést tanult meg belőle. Ezeknek a táncoknak a minél alaposabb, minél gazdagabb megtanulásában ugyanaz az igény munkál, mint abban az emberben, aki a állandóan műveli a nyelvét, hogy minél jobban és választékosabban tudja kifejezni magát. Nem valamilyen udvarias gesztus ez a múlt iránt, nem is valami megszállottság vagy boldogság. Nem, aki szépen meg akar tanulni egy táncot, és élvezni is akarja, annak alaposan meg kell néznie. ■